

*Za mog sina,
kome sam čitala ovu priču
pre nego što ju je i jedno od nas razumelo.*

Sadržaj

Nasleđe	1
Čudni darovi	73
Staklenik	141
Supruga	219
Devojka koja nestaje	295
Zeleno zlato	333
<i>Zahvalnice</i>	379
<i>O autorki</i>	381

Dugo će trajati; gradite kuće i sedite u njima, i sadite vrtove i jedite rod njihov.

— Knjiga Jeremijina 29:28, kako je obeležila
Marin Brant u porodičnoj Bibliji

Svaka žena je arhitekta svoje sudbine.

— moto koji je minijaturistkinja ispisala
za Nelu Brant u jesen 1686. godine

**GODINA 1705.
NASLEĐE**

I

Sa osamnaest godina, Tea je već bila prestara da slavi rođendan. Rebeka Bosman je napunila trideset godina u decembru i to nije ni pomenula – e, to je sofisticiranost. U krevetu, u mračnu januarsku zoru, Tea je drhtala ispod pokrivača. Čula je kako se njena ujna i Kornelija prepiru dole u salonu, dok otac vuče sto za doručak po tepihu. Svaki Tein rođendan počne tako što svi posedaju na taj tepih. Jadna mala tradicija, zabavljali su se tako što su se pravili da su nekakvi avanturisti koji se snalaze kako znaju i umeju sa namirnicama koje su prikupili. Tih dana sve se to činilo još više nalik mizernoj taštini – niko od njih već godinama nije napustio zidine grada. Takođe – šta fali stolu? Zadržali su dobar sto – zašto ga ne iskoriste? Odrasli koriste stolove. Da je Rebeka Bosman morala da istrpi rođendanski doručak, *ona* bi sigurno imala sto.

Ali Tea ništa od ovoga nije mogla da im kaže. Ne bi podnela da siđe dole i vidi ujnu Nelu kako vuče ofucane papirne ukrase skinute sa velikih zaleđenih prozora, oca kako pilji u pohabani tepih, Korneliju, svoju staru dadilju, kako tužno gleda u puferte¹ koje je ukrašavala cele noći. Nikako nije želela da rastuži bilo koga od njih, ali nije znala kako

---

1 Debela palačinka pržena u tiganju. *Prim prev.*

da se izvuče iz uloge njihovog zajedničkog deteta koju su joj namenili. Možda je danas postala odrasla žena, ali radost je u ovoj kući uvek bila prožeta strahom od gubitka.

I eto ga, u vidu hrane, slatki začinjeni dašak koji se iz prizemlja uvlači kroz vrata njene spavaće sobe. Puferti su sigurno bili s ružinom vodicom i njenim imenom ispisanim preko, kao da bi mogla da zaboravi kako se zove. Kornelijina jaja sa kimom, da je zauvek zadrže kod kuće, tople rolnice sa puterom da je ugrelu. delftski puter, kao poslastica, i čašica slatkog vina za odrasle. Tea se otkrila, ali još uvek nije mogla da se natera da ustane iz kreveta, čak ni zbog specijalnog putera koji ju je čekao dole. Jedino čemu je mogla da se nada jeste da su joj kupili ulaznicu za Šouburg, da može ponovo gledati nastup Rebeke Bosman. A onda bi, posle predstave, mogla da se iskrade sa Valterom, jedinom osobom sa kojom je ono što jeste.

Uskoro, pomislila je. Uskoro će biti zajedno i sve će biti u redu. Ali do tada: produženo i ustajalo detinjstvo. Najzad je skupila snagu da navuče papuče i haljinu i polako sišla dole, da je niko ne čuje. Terala je sebe da bude zahvalna. Nije smela da ih razočara. Preterano uzbuđenje oko rođendana joj ranije nije smetalo, ali je sada čitav okean delio njeno detinjstvo i osamnaestogodišnju nju. Morali bi da počnu da je tretiraju kao odraslu osobu. I možda ove godine najzad dobije poklon koji zapravo želi – razgovor o njenoj majci, bilo kakvu priču, makar neku anegdotu. Da, svi znamo da je ovo najteži dan u godini za porodicu Brant. Na ovaj dan, pre osamnaest godina, preminula je Marin Brant, baš u ovoj kući, dok je rađala Teu. Ali kome bi teže mogao da padne ovaj dan nego meni, koja sam odrastala bez majke, pomisli Tea dok je hodala predvorjem.

Svake godine bi samo pričali o tome kako je Tea porasla za poslednjih dvanaest meseci, kako se prolepšala, kako je postala još pametnija, kao da je svake godine postajala potpuno nova osoba. Kao da se, svakog osmog dana u januaru, koji bi uvek bio hladan i tužan, Tea

nanovo ispilila. Ali ona nije želela da sluša o tome, mogla je i sama da vidi svoj odraz u ogledalu. Na svoj rođendan, volela bi da u staklu vidi odraz svoje majke, da je upozna i da sazna zašto otac nikada nije govorio o njoj. Zašto se na svako njeno pitanje o majci svi samo namtoreno pogledaju i niko ništa ne progovara. Oklevala je, naslonjena na zid. Možda upravo pričaju o Marin Brant.

Već se bila potpuno izveštela u prisluškivanju, čekala je u mraku ispred salona, puna nade zadržavala je dah.

Ali ne. Prepirali su se oko toga da li mačor Lukas želi da nosi rođendanski okovratnik. „Ali Kornelija, on prezire taj okovratnik”, reče ujna. „Pa pogledaj ga samo. Povратиće po tepihu.”

„Ali to će je nasmejati.”

„Neće joj biti smešno ako bude morala da jede puferte pored mačjeg izbljivka.”

Lukas, njihov maleni žutooki bog ostataka, razdraženo je zamjaukao. „Suncokretu”, umešao se Tein otac, „hajde da ga pustimo na miru za doručak, bar to. A možda da ga sredimo za večeru.”

„Vas dvoje zaista nemate osećaja. Njemu se *svidja*”, uzvratila je Kornelija.

Ovaj poznati ritam, ovi glasovi, to je gotovo sve što je Tea znala. Zatvorila je oči. Nekada je toliko volela da sluša Korneliju, ujnu Nelu, oca, da sedi kraj njihovih stopala ili da se veša oko njihovih vratova, da je obožavaju i maze, da je grle i zadirkuju. Ali ovih dana to nije bila muzika koju je želela da čuje, a njihovi vratovi nisu bili ti o koje je želela da se obesi.

A razgovor o tome da li će ogromni mačak nositi okovratnik ili ne činio je da Tea poželi da bude bilo gde drugde. Da bude daleko od njih, da započne svoj novi život, jer niko od njih ne zna šta znači imati osamnaest godina.

Duboko je udahnula, izdahnuła i ušla. Svi su se kao jedno okrenuli prema njoj, oči su im svima zasijale. Lukas je dotrčkarao ponosno noseći svoju težinu. Papirni ukrasi su visili preko prozora, kao što je mogla da pretpostavi. Kao i Tea, svi su bili u odeći za spavanje, kako je već njen rođendanski običaj nalagao – bilo je mučno videti obrise njihovih ostarelih tela. Istini za volju, njena ujna Nela se i dalje sasvim dobro držala za svojih trideset sedam godina, ali njen otac, koji je imao četrdeset jednu, ipak bi morao potpuno obučen da dolazi na doručak. Kornelija ima tako široke kukove – kako je nije sramota da joj svetlost prolazi kroz podsuknju? Mene bi bilo sramota, pomislila je. Nikada neću dozvoliti da mi se telo tako opusti. Ali tu nije bilo pomoći. Kornelija bi uvek govorila: „Ostariš, rašire ti se kukovi i onda umreš.” Ali Tea – ona će biti kao Rebeka Bosman, koja je i dalje mogla da uđe u svoju odeću iz perioda kada je imala godina koliko i Tea. Rebeka je govorila da je tajna u tome da se pored pekare samo brzo prođe. Kornelija se sa tim nije slagala.

„Srećan rođendan, Čajničiću!”

„Hvala”, rekla je Tea nastojeći da se ne štrečne na nadimak.

Uzela je Lukasa u naručje i prišla mestu na tepihu gde su svi sedeli.

„Kako je visoka! Pa dokle ćeš da rasteš? Ne mogu više da pratim”, reče otac.

„Tata. Već dve godine sam iste visine.”

Otac ju je dugo grlio.

„Savršena si.”

„Takva je Tea”, reče ujna.

Pogled joj se susreo sa ujninim i spustila je mačka na pod. Ujna Nela nikada nije dozvoljavala ocu da je previše hvali. Uvek je bila prva koja će istaći nečije mane.

„Hajde da jedemo”, reče Kornelija. „Lukase, ne!” – mačak je, bez kragne i potpuno nezainteresovan, već uveliko žvakao komadić jajeta. Odleteo je u ćošak, a njegove zadnje noge izgledale su kao pantalone boje peska. Stanovnici Amsterdama nisu bili preveliki ljubitelji životinja u kući, brinuli su se da bi otisci njihovih šapa uništili sveže ispolirane podove, da bi ostavljali izmet gde ne treba, unakazili nameštaj. Lukasa javno mnjenje nije uopšte zanimalo. Imao je svoj savršeno uređeni privatni život i bio je Teina stalna uteha.

„Najhalapljivije stvorenje na celom Herengrahtu”, reče ujna Nela. „Miševe da lovi neće, a naš doručak voli da pojede.”

„Pustite ga na miru”, reče Tea.

„Čajničiću”, reče Kornelija, „evo tvojih rođendanskih puferta.” Pokazala je na malene puferte na kojima je bilo ispisano TEA BRANT. „Ima sirupa od ružine vodice, a ako hoćeš nešto slano uz to...”

„Ne, ne, ovo mi je sasvim dovoljno. Hvala Vam.” Tea je sela na tepih, savila noge i strpala u usta dva puferta jedan za drugim.

„Polako!” gundala je Kornelija, „Oto, može puter rolnica sa jajima?”

„Može”, odgovorio je Oto. „Ne mogu ja sa ovim kolenima na tepih, moraću da sednem u fotelju, ako niko nema ništa protiv.”

„Pa nemaš osamdeset godina”, reče ujna Nela, ali ju je Tein otac ignorisao.

Žene su sedele na tepihu. Tea se osećala smešno i bilo joj je drago što niko sa ulice nije mogao da ih vidi.

„Čašica vina za tebe?”, pitala je ujna Nela.

„Zaista?”, ispravila se Tea, kojoj je tanjir ležao na kolenima.

„Imaš osamnaest godina. Nisi više dete. Evo –”, ujna joj je pružila čašu.

„Madera”, ubacio se otac, „imali su neproknjiženo bure u VOC-u², uzeo sam ga upola cene.”

„Hvala Bogu”, reče ujna. „Ne možemo još i buriće madere da kupujemo.”

Nije mogao da sakrije sa lica koliko je bio iznerviran, a ujna Nela je pocrvenela i spustila pogled ka resama na tepihu.

„Hajde da nazdravimo”, nastavio je Tein otac, „nek nam je živa i –”

„Sita!”, reče Kornelija.

„I srećna!”, dodala je Tea.

Tea je otpila vino, a u stomaku je osetila grč zbog pitanja za koje je skupljala hrabrost da postavi: „Kako je bilo tog dana kada sam se rodila?”

Muk na tepihu, muk iz fotelje. Kornelija je uzela još jednu rolnicu i napunila je mekanim jajetom. „I? Svi ste bili prisutni.”

Ujna Nela se okrenula ka Teinom ocu. Pogledi su im se sreli.

„Ti si *bio* tu, tata, zar ne? Ili sam potpuno sama došla na svet?”

„Svi mi potpuno sami dolazimo na svet”, reče njena ujna.

Kornelija je prevrnula očima. Tein otac nije ništa rekao. Kao i uvek. Tea uzdahnu. „Vi niste bili srećni što sam se ja rodila.”

Svi poskočiše i prestravljeno se okrenuše k njoj: „Ne! Bili smo tako srećni. Ti si bila pravi blagoslov”, kazala je Kornelija.

„Bila sam kraj nečega”, reče Tea.

Ujna Nela je sklopila oči.

---

2 Vereenigde Oost-Indische Compagnie, holandska Istočnoindijska kompanija. *Prim. prev.*

„Bila si početak. Najbolji početak ikada. A sada – mislim da je vreme za poklone”, reče otac.

Tea je znala da je bila poražena, ponovo. Najlakše bi bilo da uzme još jednu puter rolnicu i otvori poklone koje su joj doneli. Kutija njenih omiljenih biskvita od Kornelije, a od oca i ujne – da, najzad su malo obratili pažnju na makar jedan deo njene duše – dve karte za današnje izvođenje *Tita Andronika*. „Mesta na galeriji?“, lupalo joj je srce. Zaista velikodušno. „O, hvala vam!”

„Ne puniš svakog dana osamnaest godina”, nasmejao se otac.

„Uživaćemo danas. Ti i ja”, kazala je Kornelija.

Gledala je njihova vedra lica. Tea je odmah mogla da pretpostavi ko će ići s njom, imalo je smisla – otac je imao posla u VOC-u, a ujna nije volela to pozorište. „Hvala Vam, Kornelija.” Njena stara dadilja joj je stisnula ruku.

Ako je ikada postojala nasilna predstava, bio je to *Tit Andronik*. Tea je pak volela ljubavne priče. Šumske idile, ostrvski snovi, gde je posle potpune zbrke dolazilo srećno razrešenje. Još sa svojih trinaest godina, dovlačila je ujnu i Korneliju do gradskog pozorišta. Dolazila bi rano, platila ulaznicu, dva stojvera³ za stajaća mesta, nije bilo nade da će ikada sedeti u parteru, a kamoli u loži. Čekala je da uđe još njih šest stotina devedeset devetoro. Ta bežanja u komedije i tragedije za nju su bila nalik povratku kući. Sa šesnaest godina, posle mnogo moljakanja i ulagivanja, a uprkos Kornelijinom žestokom protivljenju, najzad je dobila dozvolu da sama ide u šetnju do pozorišta, pod uslovom da se za pet minuta vrati kući. Sve dok nije upoznala Valtera iza kulisa šest meseci ranije, Tea se držala dogovora. Ali stvari su počele da se menjaju. Počela je da ih obmanjuje. Produžavala je trajanje predstave da bi imala još malo vremena s njim. Čak je počela da izmišlja ime-na predstava i dane njihovog izvođenja, samo da ode iza scene da ga

³ Dvadeseti deo guldena. *Prim. prev.*

pronade. Njena porodica nikada ništa nije posumnjala. Nikada nisu proveravali da li je neka farsa ili tragedija već bila izvođena. Iako ju je nekada izjedala krivica, njena i Valterova ljubav bila je previše važna. Njihova nepisana romansa izvodila se u zadnjim hodnicima teatra, njene reči bile su neizbrisive, urezane u srce. Tea je znala da nikada neće odustati od nje.

„Nemoj da zaboraviš za večeras”, reče njena ujna.

„Večeras?”, Tea je podigla pogled sa karata ka ujni.

Mogla je da vidi taj kratki, plitki uzdah koji je nagoveštavao ujinu nervozu: „Zaboravila si? Bogojavljenki bal Saragonovih. Tea, čudo je što su nas uopšte pozvali. Previše sam se trudila oko Klare Saragon još od Mitrovdana da bih nam ovo omogućila.

Pogledala je u očevo skamenjeno lice i odlučila da rizikuje: „Tebi se čak ni ne dopadaju ti ljudi. Zašto uopšte idemo?”

„Zato što moramo”, odgovorila je ujna dok je posmatrala kanal kroz visoke, široke prozore salona.

„Ali zašto?”, insistirala je Tea.

Niko nije odgovorio. Odlučila je da odigra svoju poslednju kartu: „zar Klara Saragon ne drži plantaže u Surinamu?”

Atmosfera u prostoriji se zaoštrila. Tea je znala da je njen otac odveden u tu koloniju da bude rob i da ga je njen pokojni ujak doveo u Amsterdam kada je imao šesnaest godina. Kornelija joj je ispričala samo jednu priču iz tog vremena – kako su amsterdamske dame u njegovu kosu stavljale ptičice, od te slike bi joj uvek bilo jako neprijatno. Ali osim toga, ništa nije mogla da sazna o njegovoj prošlosti, bila je skrivena u bunaru koji ona nije mogla da iskopa.

Nije znala ništa o njegovom životu pre Surinama, o tome kako je izgledao njegov život u Surinamu. Nikada nije govorio o tome. Ta tišina, kao i tišina okolo njene bele majke, bila je prazna i duboka, to

je bila samo još jedna od stvari o kojima se u ovoj kući nije govorilo, koje su je prožimale kao izmaglica. Oto Brant – možda se i on ispilio iz jajeta.

Dojadilo joj je njihovo ćutanje. Kad god bi pritisnula Korneliju, dobila bi isti odgovor: „Došla sam iz sirotišta. A tvoj otac je odveden iz svog doma. Takve su bile okolnosti. Ova kuća je naše utočište. Ovde smo ostali. Ovde pripadamo.”

A šta ako ne više ne želim da budem u tom utočištu, pomišljala je Tea, iako se nikada ne bi usudila da kaže to naglas. Šta ako ne osećam da pripadam tu?

„To šta Klara Saragon poseduje ili ne poseduje nije tvoja stvar”, odbrusila joj je ujna. Niko nije gledao u Teinog oca. „Ne zaboravi. U šest sati večeras. Bićemo spremni u predvorju, u najfinijim odorama.”

„U onome što je ostalo od njih”, reče Tea.

„Upravo”, uzdahnula je njena ujna.

„Hajde idi i obuci se, Čajničicu”, reče Kornelija vedrim glasom. „I ja ću se popeti da ti pomognem sa frizurom.”

Tea je pogledala u oca, koji je gledao kroz prozor. Osetila se blago posramljeno, okrenula se na peti i ostavila za sobom bespomoćnu porodicu u salonu.

Dok je išla stepenicama ka mračnom hodniku na spratu, zaboravila je bal Saragonovih i svoje bezobzirno pominjanje Surinama, i razmišljala je o svom pravom rođendanskom uživanju. Biće joj drago da vidi Rebekinu čaroliju na pozornici, ali iza oslikanih kulisa čekaće je nešto mnogo realnije. Ljubav njenog života, smisao njenog života. Nikakva dosadna zabava amsterdamskih plemića ne može da zameni Valtera Ribeka.

II

Do pola dvanaest, Tea i Kornelija su već bile izašle, raspričane i umotane u šalove, dok su Nela i Oto ostali sami kod kuće. Iscrpljeni od doručka, obučeni u svoje dnevne odore, ponovo su se sastali da premere štetu načinjenu tog jutra. Kuća je delovala tiho i pusto, dok je Lukas, koji se prejeo jaja, čvrsto spavao, nalik jastučetu na jastučetu. Nela je posmatrala gole zidove i slabašnu vatru. Mesecima nisu ništa radili u toj prostoriji, bila je prevelika da se ugreje, sa previše golih površina. Krajem decembra, kanal bi se zaledili; utisak da se grad smrznut povukao u sebe prožimao je i unutrašnjost kuća.

Izlazak iz kuće zahtevao je izdržljivost, kiša je natapala vunene kapuljače, a prsti su se ledili na vetru; Nela je čeznula za svetlim jutrima, dužim poslepodnevima. Želela je da svoju krznenu kragnu ne vadi iz kedrovine još godinu dana.

Najfinija drva za ogrev polako su nestajala sa gomile nakon male rođendanske proslave tog jutra, vatra je inače gorela samo u kuhinji i njihovim spavaćim sobama. Nije imalo mnogo smisla zagrevati tu lešinu od zgrade, bila je previše velika i puna odjeka jer je nameštaja bilo sve manje, a sve tapiserije sa zidova bili su prodali. Bilo je još zaliha treseta, ali je mirisao užasno. Nije mogla da dočeka proleće.